

FRANCE ŠTUKL

VISOKI GOSTJE NA LOŠKEM

Obiski visokih gostov so vedno zapustili sledove v naši lokalni zgodovini. Po časovni oddaljenosti in shladitvi imajo takšni dogodki kaj zanimiva sporočila za poznejše čase.

Nekaj vedenja imamo o prvih visokih gostih za časa freisinških škofov. Ti so obiskovali svojo posest. Za dva izmed njih se je takšna pot v Loko tragično končala.

Leta 1412 je prišel v Loko škof Konrad V. Pri sebi je imel baje 5000 zlatnikov. Služabniki so se polakomnili denarja in škofa ubili. Vso zadevo so prikazali kot samomor in so škofa zagrebli kar na grajskem vrtu. Pozneje se je eden od služabnikov skesal in povedal kako je bilo. Škofa so leta 1430 slovesno prekopali in mu postavili nagrobnik v starološki cerkvi.

Že nekaj let prej ni imel pri obisku v Loki sreče škof Leopold. Ta je prišel v zgodovino Loke po tem, da je dal sezidati po letu 1378 kamniti most. Ob obisku v Loki je padel s konjem vred v naraslo Selščico in utonil. Pokopali so ga v stari nunski cerkvi. Tudi temu škofu so naredili nagrobnik. Oba nagrobnika se nista ohranila. Staro nunsko cerkev je uničil požar 1660, starološko cerkev pa so podrli. Tako je vsa zadeva ostala le še zapisana.

Ostanimo še kar naprej pri kamnitem mostu. Pozneje so mu naredili ograjo. Od 18. stoletja dalje so ga začeli imenovati kapucinski most, po samostanu kapucinskih patrov, ki so ga zgradili med 1708 do 1713 pred mostom ob selških vratih. Ko so Ločani 1888 praznovali 40. letnico vladanja cesarja Franca Jožefa, so se cesarju hoteli prikupiti tako, da so most poimenovali po njem. Cesar je po dopisu okrajnemu glavarstvu v Kranju dovolil takšno poimenovanje. Odborniki so to poročilo sprejeli s klici »Živio!« V Tomanovi delavnici v Ljubljani so za 13 goldinarjev naročili votivno tablo iz višnjevega marmorja s pozlačenim napisom (Š. F. Kamniti most, *LR* 22/1975, str. 67–72). Plošča je bila verjetno na sedanji Bogatajevi hiši in jo je leta 1918 doletela usoda sprememb. Izginila je. Sreča je, da je bil most naprej uporaben ne glede na to, kako se je imenoval. Danes se niti ne spominjamo več, da se je kdaj imenoval Franc Jožefov most. Poznamo ga kot Kamnitega ali Kapucinskega. Bolj nerodno pa je z obeležji in spomeniki. Bron in kamen je mogoče predelati in se zato potem zgubi vsaka sled za takšnimi pomniki.

Če se vrnemo nazaj od Franca Jožefa v čase škofov, lahko povemo, da so bili ti v Loki različno sprejeti. Včasih Ločanov tudi ni bilo doma, kot je bilo zapisano ob obisku škofovih odposlancev v Loko, ko so ti prišli spreobračat meščane v katoliško vero. Spet drugič pa so škofa imenitno sprejeli. Leta 1659 so ga sprejeli s takšnimi častmi, da so ga šli čakati že skoraj do Kranja. Leta 1698 so škofa Janeza Franciška sprejeli nadvse slovesno. Pričakali so ga že daleč pred mestnimi vrati. Na vratih so mu ob latinskem govoru izročili ključ mestnih vrat na srebrnem pladnju. Med streljanjem topov na gradu in pušk v mestu se je škof zapeljal na grad. Na Placu so premogli kar sto oboroženih mož. Za ta sprejem se je zanimal celo deželni knez, ki se je čutil ogroženega v svojih kompetencah. Njegova posebna komisija se je zanimala za ceremonijo. Ugotovili so, da nad škofom niso nosili

baldahina ampak le preprosto nebo. Tudi drugi obredi in zaprisege niso šli v škodo deželnega kneza (Blaznik, 262).

Zato je tem dragocenejši vir iz l. 1698, ki opisuje obisk našega znanca iz Visoške kronike, škofa Johanesa Franciska (vladal 1695–1727). Iz Freisinga je odpotoval 16. avgusta s številnim spremstvom, med katerim ni manjkalo škofovega osebnega zdravnika. Pot jih je peljala po stari tovarniški smeri čez Salzburg, Mauterndorf, Ober Wölz, Breže, Gosposvetsko polje v Celovec in prek Ljubelja v Tržič. Čez dvajset dni so prispeli v Kranj. Pri ondotnih kapucinih so se udeležili maše in bili gostje na kosilu. Zvečer so odpotovali proti Škofji Loki. Tod je bil sprejem nadvse veličasten.⁴¹ O tej slovesnosti je pisal A. Dimitz.⁴² Škofu je jezdilo naproti daleč izven mesta loško plemstvo in 11–12 vazalov s služinčadjo. Pri mestnih vratih je škofa sprejelo mestno svetovalstvo, mestni sodnik pa je škofa pozdravil z nagovorom, nakar mu je izročil ključe mestnih vrat. Na Placu je škofa pričakalo meščanstvo, kakih sto oseb je bilo oboroženih od nog do glave. Med streljanjem iz topov na gradu in med pokanjem pušk v mestu se je škof s spremstvom, v katerem je bilo kakih 30 oseb, napotil na grad,⁴³ kjer so v grajski kapeli zapeli *Te Deum*. V Škofji Loki je škof ostal nekaj dni, ki jih je prebil po določenem načrtu.

6. septembra je škof maševal v Stari Loki.

7. septembra je dopoldne prevzel obračun loškega oskrbnika in povabil na kosilo med drugim ustanovitelja Ajmanove graščine Lampfritzhaima in poljanskega župnika. Popoldne je prevzel obračun loškega kaščarja.

8. septembra je maševal v. Crngrobu.

9. septembra je maševal pri nunah, ki jih je po maši obiskal. Pri kosilu je bil med drugimi navzoč mladi Oblak, puštalski gospod, s katerim je škof obravnaval vprašanje menjave denarja. Popoldne je škof odpotoval v Ljubljano.⁴⁴ V en voz so bili vpreženi trije pari konj, v drugega dva.⁴⁵

10. septembra je škof v Ljubljani ogledoval cerkve in kosil pri stškem prelatu; zvečer se je vrnil v Škofjo Loko.

11. septembra je prevzel na gradu poklon, kakršnega so ob vsakokratnem nastopu novega škofa bili dolžni prispevati v denarju podložniki; popoldne je sklical konferenco.

12. septembra je maševal v šentjakovski cerkvi. Po maši so nadaljevali s konferenco. Na kosilo so bili med drugimi povabljeni stiški prelat, arhidiakon iz Ljubljane, kapucinski gvardijan iz Kranja, župnika iz Stare Loke in Poljan, v Škofji Loki naseljeni Benečan trgovec Zinetti itd.

13. septembra je škof s svojimi odpotoval iz Škofje Loke v spremstvu vseh župnikov v loškem gospostvu in drugih odličnikov proti Kranju. Maša je bila spet pri kapucinih, kjer so tudi zajtrkovali. Iz Kranja so odpotovali na Gorenjsko. Pratež je počakal v Lescah, drugi so se odpravili na Bled, kjer sta škofa ob streljanju sprejela glavar ondotnega gospostva Gallenfels in njegov brat stiški prelat. Škof je bil odlično pogoščen.

14. septembra so nadaljevali pot proti Dovjemu, ki je bilo vključeno v loško gospostvo. Na Dovjem so kosili in prevzeli poklon ondotnih podložnikov iz rok župana. Še isti dan so nadaljevali pot do Podkorena, kjer so se nastanili v ondotni mitnici.

15. septembra so krenili po naporni poti čez Koren, se usmerili proti Beljaku in kosili v Bistrici.

16. septembra so nadaljevali pot čez Spittal ob Dravi in prišli prek Ortenburga v Steinfeld.

17. septembra so dospeli prek Zgornjega Dravograda do Lienza na Tirolskem.

18. septembra so bili spet na freisinških tleh v Pustertalu.

19. septembra so se ustavili v Innichenu, središču ondodne freisinške posesti.

21. septembra so nadaljevali pot in so preko Welsberga dospeli v Bruneck.

22. septembra so dosegli Mitterwald zahodno od Brunecka.

23. septembra so potovali prek Brennerja in dospeli v Innsbruck; v Seefeldu so dosegli freisinško posest na Bavarskem. Naslednjega dne so potovali po freisinških tleh čez Mitterwald v Partenkirchen in Garmisch. V nadaljevanju poti so zapustili freisinško ozemlje. Pot jih je vodila čez Rotenbuch v Weilheim, nato v Stegen na severni konici Ammerskega jezera, dalje ob reki Amper navzdol do Fürstenfelda zahodno od Münchna. Od tam ni bilo več daleč do Freisinga, kamor so se vrnili po dobrih 40 dneh potovanja.⁴⁶

Potovanje škofa Johanesa Franciska se je zavleklo zaradi krožne smeri in podaljšanja bivanja v gosposčinskih središčih, zlasti v Škofji Loki. Vendar kažejo podatki o potovanjih raznih odposlancev, ki so ubirali pot v najkrajši smeri, da so prevalili razdaljo od Freisinga do Škofje Loke, ki traja danes z brzovlakom 10–11 ur, v kakih 11 dneh. Dosti več časa so potrebovali tovorniki-tlačani, ki so morali premagovati ogromne razdalje z živinčeti. Težko otovorjena družba je mogla seveda le počasi napredovati.

(Dr. Pavle Blaznik, Stare prometne povezave med Škofjo Loko in Freisingom, *Loški razgledi* 15, 1968, str. 53, 54.)

Tudi pri časteh je treba poznati mero. Jeseni 1917 se je peljal skozi Loko na soško fronto cesar Karl. O njem niso nič zapisali. V stari Jugoslaviji je loško ozemlje bilo deležno visokih obiskov kar dvakrat, mogoče še večkrat. Za dvakrat imamo zapise, posebno za obisk leta 1936. Leta 1922 je bil kralj Aleksander na obisku v Poljanski dolini, leta 1936 pa so bili visoki gostje v Loki ob odprtju okrajnega glavarstva in obrtno industrijske razstave. Takrat so bili v Loki vdova, kraljica Marija, namestnik knez Pavle in z njima brat angleškega kralja, princ George. Ta zadnji obisk je bogato dokumentiran, tudi slikovno.

Po vojni je leta 1953 delegacija občine Zminec izročila maršalu diplomu častnega občana. Obstaja prav zanimiva fotografija delegacije pri maršalu. Leta 1954 so bili v Beogradu Železnikarji. Med leti 1959 in 1977 je naše kraje maršal nekajkrat obiskal. O teh obiskih je bilo kar nekaj napisanega. V strokovnem tisku je ob maršalovi smrti obiske obdelal leta 1980 v 27. št. LR Vincencij Demšar. Med tovarniškimi glasili pa je takrat izšla posebna številka Alpetoura z naslovom *Tito je čutil in živel z nami*.

Prav zanimivo je primerjati Demšarjeve objave fotografij z onimi iz Alpetourovega časopisa. V Loških razgledih je še vedno prisotna soproga Jovanka, na Alpetourovih fotografijah pa je vedno odrezana. Takšne zgodbe pa že poznamo.

Toda pustimo naštevavanja in pogledjmo dva zapisa obiska kralja in maršala na približno istem kraju. Vedenje publike je bilo obakrat podobno, pa tudi reakcija visokih gostov. Kralj je podelil kruhke in jabolka, maršal pa je odpeljal staro ženo.

Kronika enorazredne (izgredne) ljudske šole na Terbiji 1891–1926

Šolsko leto 1921/22, šolski vodja Zirkelbach Viljem

Kraljevski par na Trebiji

22. junij je bil za Trebijo zgodovinski dan. Naš vladar se je nastanil s kraljico takoj po svoji poroki v svojem dvorcu na Bledu, kjer ostane par mesecev. Od tu dela visoki par izlete po divni Sloveniji. 22. junija ob 1 uri popoldne pridrče štirje avtomobili mimo Tavčarjeve trgovine ter se ustavijo deloma pri mostu (pri Jurju v Borštu), deloma ob cesti proti Fužinam. Šolski voditelj je bil že pred dvema

dnevoma obveščen da pride Nj. Veličanstvo kralj Aleksander I s kraljico Marijo loviti ribe k mostu (žagi) ter je s šolskimi otroci pričakoval kraljevo dvojico, ki je pa takrat ni bilo. Ko je šolski voditelj videl mimo vozeče avtomobile, je hitro poslal po šolske otroke, stanujoče v vasi Trebija in Podgora, da se zbero pri Tavčarju. Med tem so pa že vaški otroci šli k mostu, kjer sta Veličanstvi in spremstvo lovili ribe ter so tam vzklikali: Živio kralj! Otroci so bili nato obdarjeni z jabolki in pecivom. Pred Tavčarjevo trgovino se je polagoma nabralo čez 20 šolskih otrok. Približno ob pol petih so se avtomobili pripravili na odhod. Otroke je šolski voditelj postavil v dve vrsti. Pred vrstama pa so stale tri učenke I. razreda. Ko je počasi privozil avto, ki ga je vodila kraljica lastnoročno, stopi učenka Zirkelbach Mira k avtu, ki se je v tem ustavil ter po kratkih besedah poda kraljici šopek vrtnic, drugi otroci pa pozdravijo kraljico s trikratnim »Živio!« Kraljica je prijazno smehljajoč se sprejela šopek ter se je potem počasi odpeljala za drugimi vozovi.

Zvonka Kokalj, Presenečenje, Pogled 1980, publikacija OO ZSMS Trebija, 1980:

Bilo je vroče poletno popoldne leta 1962. Vročino je blažil le lahen poletni vetrič. Življenje in delo na vasi je potekalo mirno kot vsak dan, nič ga ni kalilo. Tišino poletnega dne je včasih zmotil le petelin, ki je zakikirikal, ali pa avto, ki je kdaj pa kdaj pripeljal po cesti.

Kar naenkrat se prikaže izza ovinka počasi se premikajoča kolona avtomobilov in se ustavi pred hotelom »Dom pod Planino«. Nekdo izstopi in odpre zadnja vrata, skozi katera stopi starejši mož nasmejanega obraza in odločnih potez. Med ljudmi, ki so to videli, je završalo: »Oh, saj to je naš Tito!« Ta novica se je kot blisk raznesla po vasi. V trenutku se je na parkirnem prostoru zbrala pisana množica ljudi in vsi so hoteli vsaj za hip videti najdražjega gosta. Z navdušenim ploskanjem so ga pozdravili.

Tedaj je k njemu pristopila stara ženica, ki ga ni poznala in ga vljudno poprosila, če bi se smela z njim odpeljati domov na Sovodenj. Tovariš Tito se je nasmehnil in naročil nekemu izmed spremstva, naj jo odpelje domov.

Medtem so se kuharice pridno vrtele okrog štedilnikov in skuhale okusno kosilo za goste.

Po obedu so tovarišu Titu otroci s šopkom domačih cvetlic izrazili zahvalo za obisk.